

Хойуодуку-Короленко хайата

**толордо: Свинобоева Саргылаана,
Чакыр орто оскулатын 7 кылааһын
үөрэнээччитэ
салайааччы: Тарасова С.Е.**

Киһи барыта ытык сир ханна эрэ ыраах баарын курдук саныыр. Ол гынан баран бэйэтин дойдутун диэки тоҕо эрэ эргиллэн көрбөт.

Төрүт итэҕэлбит үтүрүллэр кэмигэр Хойуодуку хайата оччотообу идеология күүһүнэн Короленко аатыра сылдыбыта. Билигин төрүт үгэскэ төннүү кэлбитинэн, иккиэннэрин тэннэ тутан ааттаан эрэллэрэ олус үчүгэй.

Кинилэр кимнээх этилэрий? 1881-1884 сылларга Солобуодаҕа сыылкаҕа ытыллан олоҕорбут нуучча суруйааччыта, улуу гуманиһа Владимир Галактионович Короленкону уонна саха Үрүн Ойууна Хойуодуканы туох сибээстиирий?

Үлэм сыала: Хойуодуку-Короленко хайата ытык сир буоларын аныгы ыччакка билиһиннэри.

Үлэм сыалын ситиһэргэ манык кэккэ **соруктар** тураллар:

- Темаҕа сыһыаннаах үлэни чинчийии
- В.Г. Короленко олоҕун билии, айымньыларын ырытыы
- Үрүн Ойуун Хойуодуку туһунан литератураны булан аабыы, үөрэтии
- Нуучча суруйааччытын, улуу гуманиһын Владимир Галактионович Короленконы уонна саха Үрүн Ойуунун Хойуодуканы туох сибээстиирин билии;

Дьон сэргэ түн былыргыттан бу хайаба тахсан ийэ айылбаларыгар сүгүрүйэр, Айыылардыын алтыһар, ыраастанар ытык сирдэрэ этэ

Хойуодуку Үрүн Ойуун туһунан үһүйэннэр

- Норуот сэхэннинэн Хойуодуку Үрүн Ойуун эбитэ үһү. Кини нууччалар Саха сириг бастагы баһылыылларыгар баар киһи. Историческай докумуоннар көрдөрөллөрүнэн, 1641 с. кыһын Бороҕон бөрө бөтүгнэр билигнни сирдэриттэн наахаралары сэриилээн үүрбүттэрин сайыныгар, наахаралар көмүскэл көрдөһө, сүбэлэтэ киниэхэ тахса сылдыбыттар. Хойуодуку оччолорго ити хайатыгар олороро үһү.
- Атын үһүйээн кэпсииринэн, кини суон сурахтаах Суола үрэх баһыгар биир улахан күөл таһыгар олохсуйбут. Ол баай балыктаах күөл билигин Хойуо диэн аатыран турар. Бу, арааһа, ойуун дьиннээх аата быһыылаах. Хойуодуку диэнин кэлин улуутутан ааттаабыт буолуохтарын сөп.
- Кини төһө да Эмис түгэбэр түһэн хааллар, сөп буола-буола кэлэн Чакырын хайатын үрдүгэр тахсан, тапталлаах Амматын албаан, арчылаан, дьонун-сэргэтин араначчылаан төггөрө үһү.

Үгүйээн быһыытынан Үрүң Ойуун өлбүтүгэр чакырдар киниэхэ алгыстаах хайатын үрдүгэр уңуох туппуттар. Онтон ыла бу хайа кини аатынан Хойуодуку дэнэр буолбут.

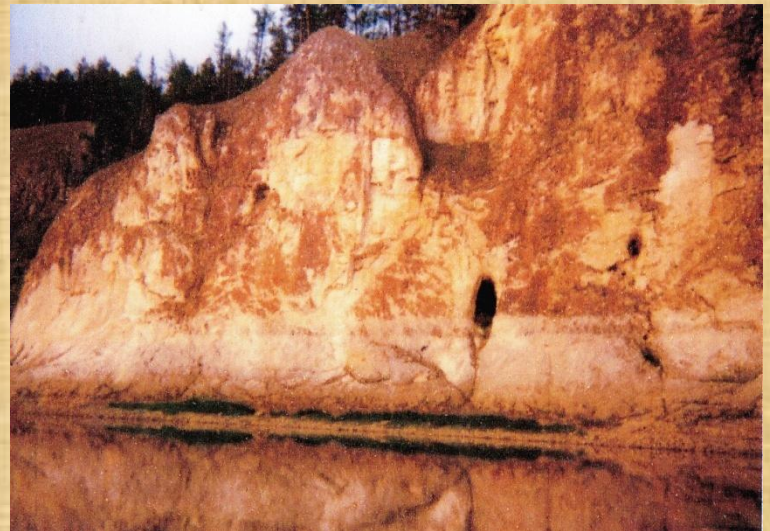
**Ол иһин хойукку дьыллар мындааларыгар тийэ
кени маҥан ат буолан очуос туруору таас
сирэйинэн таггары хааман киирэн уулаан
тахсара кэпсэнэр.**

- Нуучча государствота Саха сириҥ бастаан баһылыырыгар Айыы ойууннара ураты дьобурдарын, итэҕэлгэ, норуокка сабыдыаллара күүстээҕин билэн кинилэр миссияларын сокуонунан боппута. Экирэтиигэ, кыыллааһынҥа түбэһиннэрбитэ. Ол иһин Айыы ойууннарын туһунан дьиннээх өйдөбүл даҕаны өлбөөдүйэр гына инэн-сүтэн симэлийэн хаалбыттара.
- Онон Айыы ойууна Хойуодуку эмиэ демократ Короленко курдук кыһарҕанҥа түбэспитэ чуолкай. Кини Амма сиригэр Чакырдары кытта кэлсибитэ, төрүкү кинилэр киһилэрэ буолара сабаҕаланар.

- Сыылынай Короленко бу очуоһу ис дууһатыттан сөбүлээн. Чакыр киэн нэлэмэн хочолорун кэрэхсии көрөрө, ыраах унуоргу сабагынан ууннары тардыллыбыт арбас хайалары хайгыы, умсугуйа одуулуура

“Маруся сайылыга” диэн айымньытыгар:

- “Дорога наша подбежала к реке и прижалась к береговым утесам. Место было угрюмое и тесное, справа отвесной берег закрыл нас от метели...”.
Манна туох да саарбаҕа
суох хойукку күһүн
хараҥа түүнүнээҕи
Хойуодуку хайатын
тэллэҕэ ойууламмыт

- **Короленко өссө биир суруйуутугар, Хойуодуку үрдүгэр бэйэтэ оностубут беседкатыгар олоодобуна, алларааттан олохтоох саха уһуктаах бэргэһэтэ урутаан тахсан сэһэргэспитин маннык кэпсиир: «Взобравшись на вершину утеса, я почувствовал усталость, прилег на траве и внезапно заснул... Над обрезом дороги опять появилась расцветшая физиономия якута. Он спешился, подвязал лошадь и сел на траве рядом со мной... Это оказался человек добродушный и разговорчивый. Происходил он из наслега, расположенного по ту сторону реки, за островом...».**

Хайа үрдүгэр В.Г. Корленко бэйэтэ беседка оностубута

Маннык интэриэһинэй үлэни оңорон мин маннык түмүккэ кэллим:

- Үрүн Ойуун Хойуодуку, историческай докумуоннар көрдөрөллөрүнэн, нууччалар Саха сириг бастакы баһылылларыгар баар киһи;
- Нуучча улуу суруйааччыта В.Г. Короленко уонна Хойуодуку Үрүн Ойуун бу очуоһу ис дууһаларыттан сөбүлээн сылдыар сирдэрэ этэ;
- Айыы Ойууна Хойуодуку эмиэ демократ Короленко курдук кыһарҕанга түбэспитэ чуолкай, кинилэр иккиэн ханыылы дьылҕаламмыттара.